

วิมล : วิกฤตินั้นครอบครัว สุภาวะสู่เสี่ยงการสูญเสียที่ดิน

โดย มุลนิธิชีวิตไท

(1) เบื้องหลังชีวิตวิมล: ในฐานะเสาหลักของครอบครัว

ปัจจุบันวิมลอายุ 48 ปี เธอเป็นหัวหน้าครอบครัวซึ่งมีสมาชิกอาศัยอยู่ร่วมกัน 4 คน ได้แก่ วิมล น้องชาย ลูกชาย และหลานชาย (ลูกของลูกสาววิมล) ทั้งนี้วิมลตัดสินใจแยกกันอยู่กับสามี เนื่องจากสามีของเธอติดเหล้าอย่างหนักและไม่ได้มีส่วนร่วมในการทำมาหากินของครอบครัว ตัวเธอเองจึงเป็นกำลังหลักของครอบครัวมาโดยตลอด ส่วนลูกสาวของวิมลกำลังศึกษาต่อระดับปริญญาตรี ที่กรุงเทพฯ โดยปัจจุบันเรียนอยู่ชั้นปีที่ 2 มหาวิทยาลัยรามคำแหง ซึ่งได้ทำงานระหว่างเรียนด้วย เพื่อไม่เป็นการรบกวนค่าใช้จ่ายจากวิมล ในอีกด้านหนึ่ง เมื่อช่วงปลายเดือนพฤษภาคม 2560 ลูกชายของวิมลต้องเข้าพักรักษาตัวที่โรงพยาบาลชยันต อย่างเร่งด่วน เนื่องด้วยสาเหตุล้มเกร็ง กล้ามเนื้อไม่มีแรงจากอาการเกร็งและมีภาวะความเครียด ในขณะที่กำลังเดินฉวยยาฆ่าหญ้าจากน้ำหมักชีวภาพในทีนา ทั้งนี้ลูกชายของวิมลปัจจุบัน อายุ 25 ปี แต่มีภาวะความดันสูง และเคยเกี่ยวข้องกับการใช้สารเสพติดมาก่อน ซึ่งวิมลเองก็คาดว่าอาการดังกล่าวของลูกชายน่าจะเป็นผลกระทบจากสารเสพติดที่เขาเคยใช้ในอดีต “มันจะมีอาการเกร็ง ๆ ความดันขึ้นสูงถึง 130-140 แล้วมันก็บอกว่าแม่ หนูขอกินยาตาย หนูไม่อยากอยู่แล้ว เป็นแบบนี้มันรู้สึกถึงความทรมาน”

แม้จะมีภาระหนักอึ้งอยู่เบื้องหลังครอบครัว แต่วิมลเป็นแรงงานในภาคการเกษตรหลักเพียงคนเดียวของครอบครัว โดยเธอทำนา สลับกับการปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ในพื้นที่ 15 ไร่ นอกจากนั้นยังมีอาชีพเสริมคือ ปลูกผักและรับจ้างทำดอกไม้ร่วมกับกลุ่มแม่บ้านของตำบลบางซุด ขณะเดียวกันวิมลยังมีบทบาทเป็นกรรมการกลุ่มส่งเสริมเกษตรครบวงจร ต.บางซุด อีกด้วย ทั้งนี้เธอได้เข้ากลุ่มดังกล่าวด้วยหวังการแก้ไขปัญหานั้นสินอันเร่งด่วนของเธอในขณะนี้

(2) วิกฤตินั้นครอบครัว และภาวะสู่เสี่ยงการสูญเสียที่ดิน

วิมลเข้าสู่วงจรหนี้โดยเริ่มกู้เงินจาก ธ.ก.ส. จำนวนเงิน 400,000 บาท เพื่อนำมาลงทุนในการทำนา และเป็นค่าใช้จ่ายจากการสร้างบ้าน ปีต่อมาเธอสามารถชำระหนี้ ธกส.ได้ถึง 100,000 บาท เนื่องจากการทำนาในครั้งนั้นได้ผลผลิตเป็นอย่างดี ประกอบกับเธอขายข้าวได้ราคาสูงถึงตันละ 13,000 บาท แต่หลังจากนั้นวิมลต้องประสบปัญหาเรื่องเพลี้ยและราคาข้าวที่ตกต่ำลง ส่งผลให้เธอไม่มีเงินไปชำระหนี้ ธ.ก.ส. ได้อีกต่อไป

ทางออกหนึ่งซึ่งวิมลเลือกในการหาเงินไปชำระหนี้ ธกส. คือ การกู้เงินนอกระบบ โดยเธอตัดสินใจกู้เงินจากเจ้าหนี้ครอบครัวรายใหญ่ของอำเภอ อีกทั้งยังเป็นผู้มีอิทธิพลที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดและสิ่งผิดกฎหมาย ทั้งนี้วิมลเริ่มเข้าสู่วงจรหนี้นอกระบบ ในเดือนสิงหาคม ปี 2552 ด้วยการกู้เงินมา 570,000 บาท

(ดอกเบี๋ยร้อยละ 3 ต่อเดือน รวมเป็นเงิน 775,000 บาท โดยนำฉโนดที่ดินเนื้อที่ 9 ไร่ 2 งาน มาจดทะเบียนจำนองไว้กับเจ้าหนี้) เพื่อนำเงินไปชำระหนี้ ธ.ก.ส. ที่ค้างไว้ทั้งเงินต้นและดอกเบี๋ยเป็นเงิน 330,000 บาท นอกจากนั้น เงินอีก 240,000 บาท เธอได้นำไปให้น้องชายใช้หนี้ร้านวัสดุก่อสร้าง ซึ่งน้องชายประสบปัญหาขาดทุนจากการทำธุรกิจในขณะนั้น

อีก 9 เดือนถัดมา วิมลต้องชำระหนี้หนี้้นนอกระบบก่อนดังกล่าว เธอจึงเลือกใช้วิธีกู้เงินจาก ธ.ก.ส. มาอีกครั้ง ยอดเงิน 200,000 บาท โดยเจ้าหนี้เป็นผู้มารับเงินก้อนนี้ไป ซึ่งวิมลไม่ได้รับหลักฐานการชำระหนี้จากเจ้าหนี้ไว้ ส่งผลให้ต่อมาเมื่อเธอถูกฟ้อง เจ้าหนี้กลับบอกว่าวิมลไม่เคยชำระหนี้เลยเนื่องจากไม่มีหลักฐาน ทำให้การชำระหนี้ในครั้งนี้ของวิมลแทบจะสูญเปล่า ทว่าเธอกลับต้องเป็นหนี้ ธ.ก.ส. เพิ่มขึ้นอีก 200,000 บาท หลังจากนั้นอีก 3 เดือน น้องชายของวิมลประสบอุบัติเหตุถูกรถชนซี่โครงหัก เธอจึงจำเป็นต้องกู้เงินจากเจ้าหนี้ นอกระบบรายเดิมมาเพิ่มอีก ในเดือนสิงหาคม ปี 2553 จำนวนเงิน 50,000 (ดอกเบี๋ยร้อยละ 3 ต่อเดือน รวมเป็นเงิน 68,000 บาท) ทั้งนี้วิมลมีความเข้าใจว่าเจ้าหนี้ได้หักดอกเบี๋ยหนี้ก้อนเก่าที่เธอเคยชำระหนี้ไปแล้ว แต่เมื่อเข้าสู่กระบวนการฟ้องศาล ยอดหนี้้นนอกระบบของเธอกลับไม่ได้ถูกหักออกเลย กล่าวคือ วิมลถูกเจ้าหนี้ นอกระบบฟ้อง เดือนพฤศจิกายน ปี 2559 ต้นเงินจำนวน 843,000 บาท ประกอบกับดอกเบี๋ยอีกร้อยละ 15 ต่อปี รวมระยะเวลา 5 ปี จำนวนเงิน 632,250 บาท รวมต้นเงินและดอกเบี๋ยเป็นเงินทั้งสิ้น 1,475,250 บาท

ทั้งนี้วิมลได้เล่าถึง ขั้นตอนที่ดินชำระหนี้ให้เจ้าหนี้้นนอกระบบไปแล้วแต่กลับถูกเจ้าหนี้โกงไม่ได้นำเงินดังกล่าวไปหักยอดหนี้ให้ว่า “เขาก็ไม่หักสองแสนที่เราให้ไปเลย ทั้งที่เราก็คิดว่าเป็นดอกเบี๋ยปีแรก จึงเท่ากับสองแสนนั้นก็ฟรีไปเลย มันมีหลักฐานของ ธ.ก.ส. ไว้แล้วนะว่าวันที่เท่านี้ จ่ายดอกเบี๋ยไปเท่านั้น แล้วพี่ก็จ่ายเงินให้เขาเซ็นรับเงิน แล้วก็ถ่ายเอกสารแต่เขาไม่ให้เรา เขาไม่ให้หลักฐานเรา บอกว่าเขาจะไม่โกง แต่แล้วก็มีคนมาบอกพี่ว่าเขาไปพูดกับอีกคนว่า “เรื่องอะไรฉันจะให้มัน ถ้าให้มันฉันก็เอาที่มันไม่ได้สิ เรื่องอะไรฉันจะออกหลักฐานให้มัน” ทั้งที่เขาก็เซ็นรับเงินจาก ธ.ก.ส. ไป เราจะไม่ได้รับเงิน คนเป็นเจ้าหนี้จะได้ไปเอา”

นอกจากนั้นแล้ววิมลยังตั้งคำถามกับความยุติธรรมของกระบวนการทางกฎหมายที่เธอสงสัยว่า ทนายฝ่ายเธออาจถูกซื้อตัวโดยฝ่ายเจ้าหนี้้นนอกระบบ “แล้วพอมารู้คดีนี้ศาลคนใหม่มา เขาไม่เคยฟังเราเลย เขาบอกเลยว่า คุณไม่ต้องมายื่นอะไรทั้งนั้น ฟังอย่างเดียว แล้วเขาก็ไปรื้อคดีที่เราไปสู้กับลิลซึ่งมา ศาลไปรื้อมาหมดเลย เขาบอกว่าแคลิซึ่งหนี้ห้าแสนพี่ก็ไม่มีสติปัญญาใช้อยู่แล้ว ส่วนทนายฝั่งเราก็ไม่เถียงให้เลย ตอนนั้นน้องชายพี่จะเข้าไปในศาลด้วย ทนายก็บอกไม่ต้องเอาไปหรอก มันก็น่าสงสัย ว่าทำไม แล้วพอไปถึงศาล ทนายก็บอกยังไม่ให้พี่ขึ้นไป ทั้งที่ก่อนหน้านี้เคยให้เราขึ้นไปรอได้เลย พี่เลยรู้สึกว่ามันไม่ปกติ”

จะพบว่าสถานการณ์ของวิมลกำลังอยู่ในภาวะสุ่มเสี่ยงการสูญเสียที่ดินจากหนี้้นนอกระบบอย่างเร่งด่วน หากเธอไม่สามารถชำระหนี้ได้ทันตามกำหนด จะถูกบังคับยึดทรัพย์สินขายทอดตลาดทันที โดยหากขายทอดตลาดตามราคาประเมินหลักทรัพย์ เธอสามารถชำระหนี้ได้เพียง 400,000 บาท ซึ่งจะต้องมีการสืบทรัพย์ที่ดินแปลงอื่นซึ่งถ่ายโอนเป็นชื่อน้องสาวของเธอต่อไปอีก นำไปสู่การสูญเสียที่ดินทั้งของเธอและครอบครัว

ตารางที่ 1 ข้อมูลการถือครองที่ดินของวิมลและครอบครัว

ที่	ข้อมูล	พื้นที่		ชนิดของเอกสารสิทธิ์	ที่ดินภาระผูกพัน เช่น จำนอง / ขายฝาก (กับใคร)
		ไร่	งาน		
ที่ดินของตนเอง	ที่อยู่อาศัย	3		ฉโนด	ใช้ซื้อน้องสาว ซื้อทรัพย์สินไว้ หลังจากถูก บ.ลิสซิงขายทอดตลาด
	ที่ทำเกษตร	5	2	ฉโนด	ใช้ซื้อน้องสาว ซื้อทรัพย์สินไว้ หลังจากถูก บ.ลิสซิงขายทอดตลาด
		9	2	ฉโนด	จำนองไว้กับเจ้าหนี้ธนาคาร
รวม		18 ไร่			

ตารางที่ 2 ข้อมูลด้านหนี้สินของวิมล

ที่	เจ้าหนี้	สาเหตุที่กู้	จำนวนหนี้ (บาท)	สถานะหนี้	
				หนี้ปกติ	หนี้ค้าง / ฟ้องดำเนินคดี
1	ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.)	ชำระดอกเบี้ยหนี้ธนาคาร	200,000	✓	
		ซื้อรถไถ	40,000		
2	หนี้ธนาคาร	- ชำระหนี้ ธ.ก.ส. (330,000 บาท) - ให้น้องชายซึ่งมีปัญหาด้านทุนจากการทำธุรกิจ (240,000 บาท)	775,000		เจ้าหนี้ฟ้องรวมต้นเงินและดอกเบี้ยเป็นจำนวนเงินทั้งสิ้น 1,475,250 บาท
		ค่ารักษาพยาบาลน้องชายที่ประสบอุบัติเหตุถูกรถชนซีโครงหัก	68,000		
หนี้สินรวมประมาณ		1,083,000 บาท			

(3) วิธีการผลิตก่อนการปรับตัว

ในรอบการผลิตปัจจุบันวิมลได้ปลูกข้าวเหนียวในพื้นที่ 13 ไร่ และปลูกข้าวหอมมะลิอีก 2 ไร่ เพื่อไว้สำหรับบริโภคเองในครอบครัว โดยเธอจะทำนาเพียงปีละ 1 ครั้ง เพื่อสลับกับปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์อีก 1 ครั้ง ซึ่งมีรายละเอียดต้นทุนการผลิตทั้งหมดสรุปได้ดังนี้

ตารางที่ 3 ข้อมูลต้นทุนการผลิตในการทำนาของวิมล

ลำดับ	รายการ	ค่าใช้จ่าย/ไร่ (บาท)	ร้อยละ
1	ค่ารถไถเตรียมดิน	200	15.16
2	ค่าเมล็ดพันธุ์	173.33	13.14
3	ค่ายาฆ่าหญ้า	80	6.07
4	ค่าฉีดยาฆ่าหญ้า	50	3.79
5	ค่าปุ๋ย	266.67	20.22
6	ค่าหัวเชื้อทำน้ำหมัก	60	4.55
7	ค่ารถเกี่ยว	450	34.12
8	ค่ารถเข็น	100	7.25
รวมต้นทุนการผลิต		1,380	100.00

ตารางที่ 4 ข้อมูลต้นทุนการผลิตในปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ของวิมล

ลำดับ	รายการ	ค่าใช้จ่าย/ไร่ (บาท)	ร้อยละ
1	ค่าไถดิน ยกร่อง	400	16.88
2	ค่าเมล็ดพันธุ์	555	23.41
3	ค่าปุ๋ยรองก้นหลุม	112	4.73
4	ค่ายาคุมหญ้า	100	4.22
5	ค่าปุ๋ย	186.67	7.88
6	ค่าหยอดเมล็ด	250	10.55
7	ค่ารถเกี่ยว	600	25.31
8	ค่ารถเข็น	166.67	7.03
รวมต้นทุนการผลิต		2,370.34	100.00

จากข้างต้นพบว่า วิมลมีต้นทุนในการทำนาปลูกข้าวที่ค่อนข้างต่ำ เนื่องจากเธอพยายามลดใช้สารเคมีในวิธีการผลิต โดยเลือกใช้น้ำหมักชีวภาพเข้ามาฉีดทดแทนสารไล่แมลงศัตรูข้าว ซึ่งส่งผลให้เธอสามารถลดต้นทุนการทำนาได้อย่างมาก นอกจากนั้นวิมลยังเลือกปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์เพื่อสลับกับการทำนาข้าว แม้ต้นทุนจากการปลูกข้าวโพดจะสูงกว่าการทำนา แต่วิมลกลับได้กำไรจากการปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์มากกว่าการทำนา เนื่องจากราคาข้าวที่ตกต่ำในปัจจุบัน

(4) การวางแผนเพื่อปรับตัวออกจากวงจรการผลิตแบบเก่า

เนื่องด้วยสภาพปัญหาหนี้สินที่รุนแรงและเร่งด่วน ประกอบกับความไม่แน่นอนของอาชีพชาวนา วิมลจึงพยายามลดรายจ่ายในครอบครัว โดยการทำผลิตภัณฑ์ไว้ใช้ในบ้านด้วยตัวเอง ได้แก่ สบู่ ยาสระผม ผงซักฟอก น้ำปลา นอกจากนั้นเธอยังปลูกผักสวนครัวไว้รอบ ๆ บริเวณบ้าน เช่น กะเพรา ตะไคร้ มะกรูด มะนาว อีกทั้งยังแสวงหาแนวทางการผลิตอื่น ๆ ตามที่โครงการจากหน่วยงานของรัฐเข้ามาสนับสนุนในพื้นที่ ได้แก่ โครงการส่งเสริมกลุ่มการเลี้ยงแพะในพื้นที่จังหวัดชัยนาท ขณะเดียวกันวิมลยังเป็นหนึ่งในกรรมการกลุ่มส่งเสริมเกษตรครบวงจร ตำบลบางซุด ที่มีโอกาสเข้าร่วมโครงการอบรมเพื่อปรับเปลี่ยนพื้นที่เป็นวิถีการทำเกษตรอินทรีย์ ซึ่งวิมลมีความมุ่งมั่นที่จะปรับวิถีการผลิตเป็นเกษตรอินทรีย์อย่างเต็มที่ ทว่าเธอยังมีข้อจำกัดในการผลิตพืชผักอินทรีย์ ได้แก่ ขาดแรงงานในการผลิตพืชอินทรีย์เพราะเธอต้องทำเกษตรคนเดียว แม้จะมีลูกชายเป็นผู้ช่วยในบางครั้ง นอกจากนั้น วิมลยังขาดความเข้าใจต่อวิถีการทำเกษตรอินทรีย์ ทั้งประเด็นเรื่องสารเคมี และมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ ซึ่งเงื่อนไขข้อจำกัดด้านความรู้เหล่านี้ วิมลซึ่งเป็นสมาชิกกลุ่มส่งเสริมการเกษตรครบวงจร ยังได้เข้าร่วมเป็นสมาชิกเครือข่ายกับกลุ่มเกษตรอินทรีย์สนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา ซึ่งเข้ามาสนับสนุนความรู้และศักยภาพในการทำเกษตรอินทรีย์ ตลอดจนช่องทางด้านการตลาดที่จะป้อนเข้าสู่ระบบตลาดเกษตรอินทรีย์ในอนาคต